

PRAVNI VIRI GOSPODARSKEGA PRAVA

1. Pojem pravnega vira

1. razlikujemo materialne in formalne vir prava,
2. med **materialne vire prava** šteje vse družbene dejavnike, ki sodoločajo, katera družbena razmerja naj bodo urejena s pravnimi normami in kakšna naj bo njihova vsebina (vrednote).
3. s pojmom **formalni viri prava** pa razume zunanji izraz materialnih pravnih virov oziroma oblike, v katerih so vsebovane pravne norme, ki so določene v nekem pravnem redu (ustava, zakoni, podzakonski predpisi, npr. uredbe, odloki itn., ter drugi splošni akti, pod določenimi pogoji pa tudi pravna pravila, ki jih niso sprejeli državni zakonodajni organi, temveč so nastali v poslovni praksi, npr. poslovne (trgovinske) običaje, uzance, trgovinske klavzule, splošni pogoji pogodb, itn.)

4. Hierarhija pravnih aktov

1. med različnimi pravnimi akti mora obstajati določena skladnost, načelo hierarhije pravnih aktov ustvarja pogoje za **enotnost pravnega reda**,
2. splošni pravni akti imajo višjo pravno veljavo od individualnih pravnih aktov,
3. *vsi splošni pravni akti* (zakoni, podzakonski predpisi in drugi splošni akti) morajo biti v skladu z ustavo (153/1 URS)
4. *zakoni* morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli medn. prava in medn. pogodbami, ki jih je ratificiral državni zbor,
5. *podzakonski predpisi*, drugi splošni akti in predpisi lokalnih skupnosti morajo biti v skladu z ustavo in zakoni (153/3 URS)
 1. primer: LISICE (neskladje Pravilnika MOL o priklenitvi in odstranitvi lisic z ustavo)
6. če sodišče pri odločanju meni, da je zakon, ki bi ga moralo uporabiti, protiustaven, mora postopek prekiniti in začeti postopek pred ustavnim sodiščem. Postopek pred sodiščem se nadaljuje po odločitvi ustavnega sodišča.

Ustava

1. v DZ ratif. medn. pog.

zakoni

2. druge medn. pog.

podzakonski predpisi

drugi splošni akti

individualni pravni akti

Ustava kot vir gospodarskega prava

5. na podlagi temeljne ustavne listine je Skupščina RS decembra leta 1991 **sprejela Ustavo Republike Slovenije**, ki med drugim določa:

6. da je Slovenija **pravna in socialna država** (2. člen),
7. zagotovljena je **pravica do zasebne lastnine** (33. člen),
8. zagotovljena je **svoboda dela, prosta izbira zaposlitve** ter pristopnost delovnega mesta pod enakimi pogoji (49. člen),
9. zagotovljeno je varstvo pravic, raziskovalne in izumiteljske dejavnosti (60. člen),
10. država ustvarja možnosti za zaposlovanje in za delo ter zagotavlja njuno zakonsko varstvo (66. člen),
11. zagotovljena je **gospodarska, socialna in ekološka funkcija lastnine** tako, kot določa zakon, ki določa tudi način pridobivanja in uživanja lastnine (67. člen),
12. najpomembnejša za gospodarskopравни sistem je določba 74. člena URS, ki določa, da je **gospodarska pobuda svobodna**. Pri tem Ustava določa, da se gospodarska dejavnost ne sme izvajati v nasprotju z javno koristjo, pogoje za ustanavljanje gospodarskih dejavnosti pa določa zakon.
13. za pravno ureditev trga, kot posebne pravne discipline znotraj gospodarskega prava, je temeljna določba 3. odst. 74. člena Ustave Republike Slovenije, ki **prepoveduje dejanja nelojalne konkurence** ter dejanja, ki v nasprotju z zakonom omejujejo konkurenco.
14. pravica delavcev do sodelovanja pri upravljanju, način in pogoje določajo zakoni (75. č. URS).
15. sindikalna svoboda in pravico do stavke (76. in 77. č. URS).

16. Zakoni kot vir gospodarskega prava

17. najpomembnejši vir **gospodarskega statusnega prava** je Zakon o gospodarskih družbah – ZGD, ki v splošnem delu obravnava vprašanja, ki veljajo za vse gospodarske družbe, ter dodatno ureja podjetnika posameznika ter vsako gospodarsko družbo posebej, in sicer:
 1. osebne družbe, to je družba z neomejeno odgovornostjo, komanditno družbo in tiho družbo,
 2. kapitalske družbe, to je družbo z omejeno odgovornostjo, delniško družbo in komanditno delniško družbo.
18. poleg ZGD sodijo med vire gospodarskega statusnega prava še: Zakon o zadrugah, ki ureja pravni položaj zadrug, ter Zakon o bančništvu, ki ureja področje bančnih in finančnih organizacij, ter Zakon o zavarovalnicah,
19. za **obligacijska razmerja** gospodarskih subjektov je najpomembnejši Zakon o obligacijskih razmerjih, razen v ZOR so posamezna obligacijska razmerja urejena v številnih posebnih zakonih, npr. v Zakonu o pomorski in notranji plovbi, v Zakonu o menici itd.
- 20.
21. **nastopanje na trgu** je urejeno z Zakonom o varstvu konkurence, z Zakonom o preprečevanju omejevanja konkurence, z Zakonom o trgu vrednostnih papirjev,
22. **stečajno pravo** kot del gospodarskega prava je urejeno v Zakonu o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji,
23. v širšem smislu v pojem gospodarskega prava sodijo tudi **davčna in carinska zakonodaja** (Zakon o davku od dobička pravnih oseb, Carinski zakon, Zakon o davku na dodano vrednost itd.)
24. področje **industrijske lastnine** je urejeno z Zakonom o industrijski lastnini in z Zakonom o pravicah industrijske lastnine iz delovnega razmerja.

2. Avtonomni pravni viri

25. med avtonomne vire gospodarskega prava uvrščamo tiste pravne norme, ki jih udeleženci na trgu oziroma njihove organizacije in skupnosti same oblikujejo, kot npr. so poslovni običaji, uzance, formularne pogodbe in splošni pogoji, trgovinski izrazi ali termini itd.
26. **Običaji**
27. s poslovnimi (trgovinskimi) običaji razumemo uveljavljene in sprejete poslovne navade v

prometu blaga in storitev. Poslovni (trgovinski) običaji imajo te značilnosti:

1. oblikujejo se v poslovni praksi in vsebinsko natančneje urejajo določeno vprašanje,
 2. se uporabljajo, kadar se zakonska norma nanje sklicuje, sicer pa, kadar se stranki dogovorita za njihovo uporabo ali kadar to izhaja iz okoliščin;
 3. v poslovni praksi se praviloma ravna skladno z njimi.
28. poznamo običaje, ki veljajo v vseh strokah (splošni, **horizontalni**), in običaje, ki se uporabljajo v posameznih gospodarskih panogah oziroma posamezni stroki (**vertikalni**). Poznamo tudi **krajevne običaje**, ki so poslovnim ljudem znani na določenem krajevnem območju, na katerem se dejanje opravlja.
29. običaje je v poslovni praksi seveda mogoče upoštevati le med tistimi subjekti, ki zadevni običaj poznajo in uporabljajo. V mednarodnem pravu npr. po Konvenciji Združenih narodov o pogodbah o mednarodni prodaji blaga (Dunajska konvencija, 1980) velja pravilo, da pogodbeni stranki zavezujejo tisti običaji, o katerih sta se zedinili in izhajajo iz prakse med njima. Če ni dogovorjeno drugače, se šteje, da sta stranki molče sprejeli za svojo pogodbo ali njeno sklenitev običaj, ki jima je bil znan in ki je splošno znan v mednarodni trgovini ter ga pogodbenice redno spoštujejo v istovrstnih pogodbah zadevne stroke.

30. Uzance

31. uzance so zbrani, urejeni ter objavljeni trgovinski običaji. Uzance praviloma zbirajo in objavljajo gospodarske (trgovinske) zbornice ali poklicna združenja posameznih gospodarstvenikov.
32. posebne uzance so npr. uzance v gostinstvu, pristaniške uzance, gradbene uzance itd.

33. Formularne pogodbe

34. so pogodbe, ki se sklepajo na podlagi vnaprej oblikovanih in natisnjenih določb. Gre za pogodbe, katerih vsebino vnaprej pripravijo veliki proizvajalci in ponudniki določenega blaga in storitev. V njih je pripravljeno in zapisano besedilo pogodbenih določil, ki pa se lahko na pobudo druge stranke tudi spremenijo,
35. od formularnih pogodb je treba ločiti t.i. **pristopne (adhezijske) pogodbe**, ki so prav tako pripravljene vnaprej, in sicer jih praviloma pripravi gospodarsko močnejša stranka. Takšno pogodbo je mogoče skleniti le s pristopom, torej tako, da druga stranka sprejme oziroma pristopi k že pripravljeni pogodbi.

36. Splošni pogoji poslovanja

37. pripravijo in objavijo jih gospodarski subjekti ali njihova združenja, da z njimi vnaprej uredijo pravna razmerja s svojimi komitenti oziroma uporabniki, največkrat pri množičnih in tipiziranih pogodbah.
38. namenjeni so vnaprej nedoločenemu številu razmerij oziroma komitentov. Ne glede na konkreten posel zajemajo velikokrat celovito ureditev posla, čeprav številne določbe za konkreten primer niso aktualne.
39. po OZ splošni pogoji, ki jih določi en pogodbenik, bodisi da so vsebovani v formularni pogodbi, bodisi da se pogodba nanje sklicuje, dopolnjujejo posebne dogovore med pogodbenikoma v isti pogodbi in praviloma zavezujejo tako kot ti.
40. s.p.p. morajo biti objavljeni na običajen način.
41. s.p.p. zavezujejo pogodbeno stranko, če so ji bili ob sklenitvi pogodbe znani ali bi ji morali biti znani.
42. če se s.p.p. in posebni dogovori ne ujemajo, veljajo posebni dogovori (120.č.OZ).

43. Trgovinske klavzule

44. trgovinske klavzule ali trgovinski termini so zgoščena gesla (kratice), s katerimi pogodbeni stranki (največkrat v prodajni pogodbi) določita vsebino medsebojnih pravic in

obveznosti, zlasti kraj, čas in način izročitve stvari, čas prehoda tveganja, dolžnost v zvezi s prevozom blaga, z zavarovanjem, ravnanje z blagovnimi dokumenti, carinskimi obveznostmi.

45. klavzule se uporabljajo, če sta se stranki zanje dogovorili ali pa njihova uporaba izhaja iz konkludentnega ravnanja.

46. enotno razlago trgovinskih terminov je izdala Mednarodna trgovinska zbornica v Parizu pod nazivom Incoterms, nazadnje 2000 leta. Navedba Incoterms 2000. v klavzuli pomeni, da sta se stranki sporazumeli za uporabo mednarodnih pravil za razlago. Pravila Incoterms so rezultat prizadevanja za poenotenje razlage klavzul, ki so zlasti pogoste v mednarodnem prometu in pri katerih je bilo doseženo soglasje o njihovi vsebini.

47. Sodna praksa

48. čeprav sodna praksa v našem pravnem redu ni formalni pravni vir, ima velik vpliv na oblikovanje norm v določeni pravni panogi, zlasti tam, kjer so t.i. pravne praznine,

49. pri reševanju določenih pravnih vprašanj so zelo pomembna pravna stališča, ki jih sodišča zavzemajo pri odločanju v posameznih sporih, zlasti pa pravna mnenja, ki jih pristojna sodišča sprejemajo na podlagi več podobnih spornih primerov,

50. sodna praksa v načelu ni zavezujoč (formalni) vir prava in deluje le zaradi prepričljivosti,

51. relativno obvezen pravni vir je sodna praksa le za **senate Vrhovnega sodišča**, saj so na pravno mnenje, ki ga je sprejela občna seja, senati Vrhovnega sodišča vezani, dokler ga nova občna seja spet ne spremeni